

Tomislav Marijan Bilosnić, *Molitve*, Zadar, Udruga 3000 godina Zadra, 2009.

Igor Šipić

Mnoge prvonagrađene knjige i njihovi autori postaju laureati zbog tvrdoće i nespremnosti suvremenoga društva da odgovori na najtemeljnije civilizacijske zahtjeve i potrebe pojedinca i zajednice na užem i širem geografskom prostoru. Zasluživši nagradu *Tin Ujević*, u recenziji Društva hrvatskih književnika (DHK), međutim, Tomislav Marijan Bilosnić neobičnim je iskorakom stupio na bachelardovski unutrašnji poetski prostor: istinskom molitvom.

Netko treći zato mora najprije rasvijetliti eksterijer ovog djela. Je li put kojim je koračao do priznanja, put čežnje i sunovrata i priviđenja i muke, ujedno i put do zemuničkog vinograda ovog »zrelog« Werthera? Počinje li taj put na neiscrpnom i, istodobno, za autora iscrpljujućem motivu i prizoru molitve na Maslinskoj gori kada se Krist, nakon Posljednje večere, povlači na molitvu u Getsemanski vrt? Opis iz Evanđelja po Luki naprosto provocira potražnju za ambijentom u kojem Bilosnić, lišen sveg hedonizma, već dulje prebiva i piše. Izmješten i potisnut iz gradskog lapidarija (»nitko nije zavirio u jabuku moga srca / pritisnut uza zid grada / postajao sam njegovim kamenom«) u svoj zemunički Getseman ili pak Betlehem (»Betlehem u svom vrtu vidim«), bolje i jasnije videći zvijezde, ulazi u sve kozmičke bitke oboružan božanskim načelom i jezikom do kraja prožetim ljudskom minijaturom. Tu njegov mir biva »bešumnim daškom molitve« kojem nitko, i ni s čim, nauditi neće (Put molitve).

Usto, izvorište pojačanog prijenosa inih konsternacija u molitvu zasigurno jest dramatika događaja koji su upravo na tom prostoru svojom tanatološkom silinom ostali slika što ne prestaje žariti srce lirskog pjesnika (»u mojoj je domovini rat / u moj vinograd padaju bombe«). Tada nije bilo vremena za plakanje i suze, ali svatko tko se tamo borio osjeća potrebu da se tamo vrati i moli. Na stranu to što je autor vlasnik opusa od osamdesetak književnih izdanja različitog žanra i što slijedi matičnu struju hrvatskog pjesništva i njen ogranak koji se prepoznaje »kao prirodno komuniciranje na sredenu jeziku i uz tradicionalne prozodijske osobine« – ovo je jedan potpuno novi Bilosnić, zreo i za najveća književna ostvarenja.

Prostor i ambijent oduvijek su određivali pjesnike, sjetimo se studija C. Fiskovića o starim hrvatskim književnicima Dubrovnika, Korčule, Hvara, Splita, u kojima se na osobit način osvjetljava ambijent koji ih je okruživao i u kojem su stvarali, naglašavajući prožimanje povezanosti pjesnika i ambijenta. Treba se prisjetiti i Kunderinog označiteljskog »Doma« s kojim socijalno-povijesne supstance zavičajnog prostora bivaju neutaživi ushit potrebit za širu kulturološku, a u ovom slučaju, vrlo intimnu usku komunikaciju s Bogom. Stoga je i Bilosnićev prostorni i domom dani učinak njegov temeljni prirodni zaklon, njegova pustinja iz koje se od punokrvnosti realizma polako penje i prelazi u transcendenciju, bogojavljenje i spontanost neba. Uostalom, *Molitve* su i posvećene samom načelu svetosti, a molitveni govor upravljen Tvorcu svega svijeta. Izazvan, Tomislav Marijan Bilosnić uputio se moliti, u vjeri ostvarenog psalmodičja, u prozama, u slobodi stiha i različitog kompozicijskog postupka koji seže od najmanjeg haikua do raskošne poeme. Molitva je njegovo svepriopćenje, svenazočnost, u kovitlacu, u loncu, u žrvnju, nemira (i) svemira, rađanja novih planeta.

U cjelini nježan lirik, meketan, ali i »usoptani pojac«, rekao bi J. Ricov, metafizičan i onostran, on je i božanski klesar i božanski zidar i božanski astronom koji sve vidi i sve mjeri, vjerujući u Boga i njegove zakone, pokušava odgonetnuti sve iskre života na Zemlji; evolucija je još daleko. Zato svaka njegova pjesma ima zaseban unutrašnji život koji nije ništa drugo do čistoća iskonske stvaralačke prirode. U tom smislu nosi sve predznake elementarnosti zvonkosti i mirisa podvelebitskog ravnokotarskoga uzdarja. Bilosnić je zagledan i uronjen u sve bunare svijeta (»neka čuje jeku moje duše / koja zvoni jekom njegovih bunara«). Prevodeći ih na svoj unisoni jezik zagovara obogaćivanje i trajnu zagonetnost vjere (»to je ključ tajne našega života / čiju bravu nećemo vidjeti nikad«). Stoga, iako je njegovo koraćanje k nebu čvrsto i sigurno, prohodnost mu ipak bijaše put u neznanje (*Uspinjući se k Tebi, Bože*).

Pjev u slobodnom stihu solmiziran je u tonovima, ritmovima i tempima koji se izmjenjuju uglavnom u pravilnim dionicama. U širini pjevanja intuitivan je sve do posljednjih stihova koje ostavlja za sebe da bi u diskurzivnom razlučivanju postigao regresiju poruke i time utjecao na rezultat cjeline.

Molitve su napisane u četiri bloka većih kompozicijskih postupaka (*Bože, učini nešto i za mene; Molitve; Isuse, Ti si čovjek; Jutarnja zvijezda*), te posljednjem, petom, vrlo zanimljivom bloku sastavljenom od 106 haiku minijatura (*Haiku molitve*). Na kraju, donosi se biografija s glavnim izdanjima pjesama autora.

U prvom bloku uvodi nas u rani biblijski prostor dvaju teofaničnih likova, Adama, »čovjeka od čiste gline«, u kojemu je »voda postala krv«, i hinjenog Abrahama (»nije mi lako / istrgnuti se iz običnosti«). Ulazak pak u kršćansku triangulaciju Boga, vjere i molitve slavi od bukolike do votiva (*Molitva u barci*), pa posljednje tri pjesme (*Ispovijed, Moj križ i Amen*) iskrsavaju kao nešto posve kerigmatično, osobno i intimno, iskrena ispovijed i iščekivani oprost, rasterećenje s kojim može ući u pun raster molitve, drugi blok istoimenog naslova.

Odmah da kažemo, po snazi njegova izričaja, naročito hipertenzičnosti poema, prepoznat je i naslov cjeline. Potresna je poema *Kornatska molitva* u kojoj asocijativnost i metaforičnost posjeduju nezasitnu želju za posezanjem, grabljenjem ispisa iz ambisa svijeta, planeta i kometa («naš skromni um bubnja / kao tisuću kometa / što zamračuju sunce»). Čak i »prepelica od urana« vidi »požar ribljih peraja«, a »krak hobotnice u laticama ruža«. Zvijezde su »pretvorene u ognjišta / i košulje koje se na njima suše« i otok je »postao ognjište našega Boga«. Opis kornatske tragedije antologijsko je svjedočanstvo nevidljivoj tektonici koja razara iz dubine i širine svemirskog potencijala, kao amalgama sveg organskog i anorganskog nadohvat mu ruke i oka. Fascinira naprosto njegova širina grljenja, dubina otvaranja usta i duljina koraka. Zanimljiva je ta nebeska refleksivnost koja priječi te se autor ne uspijeva ni oglasiti bogovima podmorja, što bi, s obzirom na ambivalentnost kornatske pozicije, bilo realno očekivati.

Druga samosvojna poema, *Uskršnja molitva za Zvonka* (Bušića), hrvatskog domoljuba u američkom zatvoru, pokazuje da se bavi svim suvremenim temama hrvatske disonance. »Jesmo li zaboravili ime čovjeka / samo zato da bi ugodili neprijateljima«, pita i potom nastavlja – »ako ikad čuješ od zidova / da ti je netko poput mene pisao / pomisli da je to jedina pjesma«. Ovi stihovi nisu samo protest na hrvatsku šutnju spram jednog osuđenika prepuštenog zaboravu, već i latentna, zatvorski hladna, atmosfera nad vlastitom sudbinom i sudbinama sličnih. Jednu zasigurno nije mogao preskočiti – *Molitva za Zlatka Tomičića*, jednog iz kruga književnika svoje Domovine »ljubovce«. »Bože, podari konja konjaniku s Velebita / i neka mu Velebit bude blizu neba«, »pusti ga da luta zemljom Hrvatskom«, »uznik koji svoje okove nosi kao prsten«. Ovi stihovi imenuju zavičajni topos koji oblikuje sve oko sebe s nakanom da mu se zauzvrat vraća i na taj način odužuje. Oni su lauda čovjeku koji je umro s posljednjom zrakom svjetla u oku – Hrvatska.

Jedinstvena je i *Molitva svetom Franji*, poema koja je na granici hodočašća srcu franjevačkog isposništva, gdje svako Božje stvorenje, pa i najmanji mrav, zna što mu je činiti i koje mu mjesto pripada u mreži kontinuiteta i suptilnosti metafore (»otvori mi srce da izrazim ljubav / prvom stvoru u prašini / poput dokone ovce na ulici«). U posljednjim molitvama ovoga bloka autor naprosto vri u preludijskim, malenim slobodnim fantazijama: »Neka put sakrije moja skretanja / kao što busenje sakriva zemlju / neka sakrije nesigurnost i nedoumicu kao što prašina skriva tragove« (*Molitva pred put*); »Svjetlosna vatro... / gori na svim jezicima... ne bih li dotaknuo / srce Gospodina / i u njemu se ogrijao« (*Molitva pred vatrom*). Mi ne moramo znati je li »crno vino teško poput tuge«, što zapravo i jest najljepše: u svakom novom čitanju otkrit ćemo starog autora i novog sebe.

U trećem bloku *Isuse, Ti si čovjek* molitve se nastavljaju u ispreplitanju hagiografskih koncepata i vjere kao zakona (»odjeknu snaga vjere usred noći kao zakon«). Poput najsajnijih zvijezda Velikih kola, u skladnu polifonijsku

formu, potezima pera spajaju se mašta, lucidnost i razum zaigranosti svecima zadarskog okružja: sv. Šimom, sv. Stošijom, sv. Petrom, sv. Mihovilom, sv. Marijom, sv. Katom, kojima se pridružuje i sv. Ivan od Arsa. Ako svi drugi jesu na autorovu dnevnom itineraru, taj francuski svetac-blaženik ovdje je i doslovno s nakanom. Namro od iscrpljenosti teškim i dugotrajnim radom, oštrim pokorama i drugim patnjama, predan dugim i teškim noćnim satima molitve, svoje je župljane znao ne samo dobro ispovjediti, već i voditi putem savršenosti prema Bogu. Zna to dobro Bilosnić polažući dlan na njegovo stopalo upravo u najtežim satima za njegovu domovinu. Zato sad i jesmo svi ovdje nagurani oko njegove »ispovjedaonice« koju držimo u rukama čitajući iz ljudskog srca. Ono nas snaži da ljubavlju ljubimo, navodi na one koji još ne spoznaše svjetlo vjere, udjeljujući nam živu vjeru.

Poezija duhovnog kršćanskog nadahnuća ima svoju teološku i svoju teovizijsku autorsku neovisnost pa je trajno aktualno pitanje vlastitosti sadržaja onoga što je poetikom preneseno u javni prostor. Stoga ovdje koristimo i riječi koje nije moguće zaobići u metaforičnom govoru, a u kršćanskom svijetu imaju svoj strogo propisani meritum. Tako je i s naslovom – *Isuse, Ti si čovjek* – preuzetim iz istoimene pjesme, koji, kao i još neka novija izdanja, stavlja u prvi plan humaniziranog Krista, kojeg uplićemo u sve naše životne situacije da bi nam put bio jasniji, ciljevi i odluke ispravnije. Tako, »mi koji dolazimo iz pepela / postajemo zemlja, postajemo nebo / postajemo sigurniji«, pjeva Bilosnić. Naravno da je to trag Nikole Šopa koji prostom i jednostavnom dobrodušnošću upućuje svoje stihove Isusu bez bogobožnosti, toplom ljudskom neposrednošću, kao prisne poruke prijatelju koji s njim dijeli i dobro i zlo. Iako se Šopov Krist odriče božanske moći da bi omekšao, oplemenio ljudska srca vlastitom poniznošću i dobrotom, Bilosnić na tomu ne inzistira. Pače, njegov Krist hermetizira duhovno sazrijevanje autora, rekapitulirajući sve njegove dosadašnje životne i književne faze. Na ovo je nužno upozoriti radi mogućih nedosljednosti u teološkom tumačenju Kristova silaska među ljude.

U četvrtom bloku pjesnik izlazi iz stanja molitve u formalan pjesnički govor i kompoziciju te s devet pjesama završava ciklus u kojem pronicljivošću oka mnoga zbivanja vidljivoga svijeta sažima u senzaciju vlastitog doživljaja (*Vidio sam sunce*). U tom je smislu uspostavio i dinamičan dijalog s pjevanjem zavičaja.

U petom bloku Bilosnićevih haiku izvrsnica, izvorno japanskog stila, nalazimo neposredan izraz pjesnikova doživljaja u kojemu, kako pravilo i nalaže, nema razmišljanja, zaključivanja i poučavanja. U svojim haiku molitvama, nudeći nam ljepotu istinitosti i neposrednosti, čisti nas, snaži i produbljuje, poput krugljčića ružarija, toplim serijalima »zvjezdica« nad kojima se, u hladnim noćima, može ogrijati i srce i promrzle prste (»Kako si dobar! / tolike si zvijezde / rasuo nebom«). »Na licu neba one su vijenac Djevice«, one su fotogenične haige ljudske duše, u kojima je slika vjere stopljena s molitvom kao omirisa-

nom bjelinom trešnjine i bagremove cvjetne haljine («Vazda Djevice / mistična zaručnice, / moja ljubavi»). Iako ne valja zastajati, svaku treba osluhnuti dokle seže neuhvatljivost kratkoće.

Virtuoznost Bilosnićeve stihotvorstva istog je intenziteta od početka do kraja pjevanja. Uz ostalo, dosegnuta ravnoteža jedna je od temeljnih odlika ovog izdanja. Vrstan pjesnik uvijek prepozna način da iskaže ili nagovijesti skrivene misaone naklonosti, u ovoj knjizi, spram silne životne patnje ljudi poniklih u slikovitom mediteranskom kraju surovih načela. Zato pjevni epicentrizam najčešće polazi od najmanje moguće točke, kršćanski je reći, glave običnog čavla – polazišta svega kristocentričnoga i širi se u koncentričnim krugovima. Ta kardinalna točka uvijek otkriva vlastite slabosti i nesigurnosti s kojima se obračunavamo u širokoj trodimenzionalnosti prostora i vremena. Da bi se stiglo do istinske pobožnosti, valja replicirati i držati pod stalnom tenzijom grješnu ljudsku prirodu, ne zaboravljajući upozoriti na malenost koja i nije više samo šimićevska paradigma, ona je od danas već osobna, s imenom i prezimenom. Zbog toga ovakva harmoničnost ispovijedi kojoj duhovnost biva izvorištem, a mentalitet ishodištem posebnog odnosa između Boga u čovjeku i čovjeka u Bogu.